

Tartu Ülikool

HV kultuuriteaduste ja kunstide instituut

Kunstide osakond

Maalikunst

Siiri Jüris

Kahe vahel

Magistritöö

Juhendajad: Jaan Elken, Veiko Klemmer

Tartu 2017

ARHIIVLOOG

Sissejuhatus	3
1. Ärevus ja üksildus	4
1.1 Teemavalik	4
1.2 Tundmus ja emotsioon	4
1.3 Ärevus ja üksildus	5
2. Kahe vahel	6
Kokkuvõte	7
Kirjandus ja allikad	9
LISA 1 Loomingulise osa dokumentatsioon	10
LISA 2 Curriculum Vitae	23

Sissejuhatus

Käesolev kirjatöö “Kahe vahel” saadab magistritöö praktilist poolt ja on seda täiendav ning selgitav. Magistritöö räägib inimes(t)est, olemisest, ärevusest, üksildusest, keskendudes kahele viimasele, veidi negatiivse konnotatsiooniga tundmuse/seisundi edastamisele. Öeldes sõnu “ärevus” ja “üksildus”, võib arvata, et nende tähendus on igäihe jaoks üldjoontes sarnane, kuigi mõistete sisu muutub iga inimese kontekstis veidi, mistõttu neid lahti seletades jookseksid seletused erisuundades. Kirjalikus osas räägin neist nii, nagu mina neid mõistan, toetudes kirjandusele, tuttavate kirjeldustele ning psühholoogide arvamustele. Maaliseeria kujutab neid kahte lahti mõtestades ning kõigile mõistetavaks tehes. Ärevus ja üksildus on universaalsed tunded, millega iga inimene võib suhestuda. Nad on enamus juhtudest teineteisest tulenevad. Igaüks on neid kogunud, mistõttu hoolimata püüdest olla neutraalne ning üldine, väljendan maaliseerias ja seda toetavas kirjatöös minu kogetust tekkinud arvamusi ning nägemusi.

Magistritöö praktiline osa on maaliseeria, mis koosneb stseenidest, valdavalt portreedest. Samas ei arva ma, et tegemist on portreeseeriaga. Ainuke ühendus kujutatavatega on vaid väline sarnasus, sest esiteks, portreeteritavate ja lõuendi vaheline filter – kunstnik oma tujude ja omapäradega – on liialt tugevamõjuline. Teiseks, kogu kujutamatu tunnet, mida inimene tekitab oma olemisega teises; seda iseloomulikkude omaduste kogumit, mis teda defineerib; seda “tunnet”, mis kokku on inimene, on pea võimatu seisvasse kujutisse püüda. Seetõttu leian, et tööd moodustavad ühtse “loo”, edastades seisundit ning eraldiseisvalt kaotaks iga maal oma mõtte.

Lõputöö tekstilises osas räägin lähemalt sellest, mis on tunnus ja emotsioon, ärevus ja üksildus ning viimaks kahe vahel olemisest.

1. Ärevus ja üksildus

1.1 Teemavalik

Aina rohkem on mu läheduses inimesi, lähedasi, kes on võtnud või endiselt võtavad igapäevaselt antidepressante või rahusteid, kuna tunnevad end “ärevana”; kes käivad psühholoogide juures iga nädal. Inimesi, kes lõikavad end jupp haaval “päris elust” välja, kuna neid valdab seletamatu surin, hirm, ärevus. Mind huvitab see, mis hetkel ja mille pärast igapäevane ärevus (nt tööle hiljaks jäämine, enne eksamit ootusärevus, ummikus olemine, rahapuudus jmt) muutub kogu keha/olemist halvavaks ning kuidas see moondub üksilduseks ning (kas ka) vastupidi. Tahan näidata ja öelda seda, et negatiivsed tundmused ei ole oma olemuselt tegelikult halvad. Halvaks võib neid pidada alles siis, kui nad on võtnud igapäeva tegemisi segavad haiglaslikult mõõtmed. Tahan oma maalidega väljendada negatiivsete tundmuste mitmetahulisust ning seada kahtluse alla üksilduse ja ärevuse ühekülgselt liigitust ehk ilma järele mõtlemata neid halvaks pidamist.

1.2 Tundmus ja emotsioon

Tundmus ja emotsioon pole samatähenduslikud mõisted. Tundmus (tundeelamus) on oma olemuselt abstraktsem ja üldisem, kui emotsioon, mis on tundmuse kogemise aegne selgepiiriline vorm, mille on põhjustanud seespidine või väljast poolt tulev ärriti.¹ Tundmuste võime mõjutada inimest nii positiivselt kui negatiivselt sõltub isiku vastuvõtlikkusest ning seisundist. Suurt rolli mängib ka usk – kui palju usutakse oma mõtetesse, mis annavad jõudu ükskõik millisele tundmusele. Kui inimene satub ärevusse, siis tihtipeale kaasnevad sellega negatiivsed mõtted (nt eksam – õppisin, aga ei mäleta). Neil kõlada lastes sisendab inimene seda sõnumit endale, usk neisse tugevneb ning seeläbi kehalised ja käitumuslikud ärevuse sümptomid süvenevad (nt takistavad eksami sooritamist).

¹ Bachmann, Talis, Maruste, Rait. Psühholoogia alused. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2003; lk 211

Ilma end analüüsivõimega ei pruugi inimene tähele panna, et temas on negatiivsed tundmused ülekaalus. Seda seetõttu, et meie emotsioonide peamiseks rolliks on anda märku olukordadest, mis võiksid meile kahju teha, osutada ebameeldivaks, ohtlikuks või vastupidi, teavitada meid võimalikest positiivsetest tagajärgedest. Negatiivsed tundmused nagu hirm, ärevus, vastikus, ebameeldivus jmt, kuigi nende kogemine pole meeldiv, on inimese edasise heaolu säilitamiseks, olukordadega kohanemisteks, sama vajalikud kui positiivsed, kuna nad sunnivad inimest end kokku võtma, koondama oma vahendid, ohust eemalduma või end kaitsma.²

1.3 Ärevus ja üksildus

Ärevus on midagi sellist, millest ei pääse. See käib inimkogemuse/olemusega kaasas. Iga inimene talub ja tajub seda erinevalt. Tundmusena on ta pidevas muutumises ning otsib uusi väljendamisviise. Ta on hea moonduja. Ärevusest rääkides seostub paljudele rahutus ja kaos, südamepekslemine ja õhupuudus, kuid säärasena esineb see enamasti vaid siis, kui seda on haiglaslikult liiast ning säärase seisundi ärevushäireks/haiguseks nimetamiseks peab seda esinema pikema ajaperioodi vältel. Igapäeva ärevus võib ühel hetkel kasvada ja muutuda elu segavaks, sel juhul võivad hood inimest tabada ka ilma ilmse põhjuseta.

Ärevus pole hirm, kuna hirmule võib leida otsese seose väljaspool asuva või toimuvaga, kuid ärevus on ebamäärane, arusaamatu, põhjendamatu. Ta on seespidine ning mitmel tasandil inimest mõjutav, alates füüsilistest ilmingutest kuni psühholoogiliste väljendusteni. Sellele vaatamata on ärevus inimesele vajalik.³ Evolutsiooniliselt on ärevusel olnud suur tähtsus. See sundis inimest end kokku võtma ja nt ohuolukorrast põgenema. Praegusel ajal aga inimene pole pidevalt ohus, kuid ärevus on ikka. Keha arusaam ohust on muutunud ning nüüd ohtlike kiskjate asemel näeb ta tavalisi igapäeva asju (nt eksam) kui eluohustavaid, saa hukka või jookse olukordadena. Ühel hetkel võib ta olla kui õrn vibratsioon ning teisel halvav kramp. Mõni kirjeldab seda kui pidevat ohutunnet, mis sunnib valsesse; teine vastupidiselt, kui jõuetust, et ühel hetkel saab õhk

² Bachmann, Talis, Maruste, Rait. Psühholoogia alused. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2003; lk 212

otsa ja jõud kaob kehast; kolmanda jaoks võib see olla kui pidev surin kuskil südame ja mao vahel, millega kaasnevad summutatud kõlaga mõtted kuklas ning pidev pinges olek. “Psühholoogiliselt on ärevus halva eelaimuse ja rahutuse subjektiivne seisund.”⁴

Üksindust, kui see on inimese vaba valik, võib pidada positiivseks kogemuseks. Igaüks on mingil hetkel elus, seda, kas situatsioonist tulenevalt või teadlikult valides, tundnud üksindust. Üksi olemine võib mõjuda värskendavalt või meeldivalt, aga seda vaid juhul kui inimesel on täielik kontroll oma olukorra üle. Üksildus on aga seisund, kus üksi ollakse soovimatult ning kogetakse seesmist tühjust ja eraldatust teistest. Soovimatust üksildusest tulenevalt võib inimene kogeda tugevamat ärevust või depressiooni. Seega ärevus ning üksildus on universaalsed tundmused, mis on tihtipeale teineteisest tulenevad.

Sellest, kui palju ärevil isik oma seisundit ja tunnet verbaliseerib, oleneb kas ärevus võtab rohkem võimust ning kas tal tekib üksilduse tunne või ei. Üldjuhul peetakse ärevust introvertidele omaseks. Seda seepärast, et introvert elab sissepoole ning ei pruugi oma muresid jagada. Seega võib juhtuda, et mitte rääkides jääb isik oma “kiiksudega” omapäi. Inimene on oma emotsionaalse kogemusega üksi, vaid tema tunneb ärevust. Ta jälgib eemalt teisi arvates, et “neil teistel” on kõik hästi, kuid tema ei saa iseendaga hakkama. Toimub võõrandumine, kaob võime teistega samastuda, tekib häbi oma “kiiksu” pärast või tekib hirm teise inimese ees üldiselt; tekib samaväärne hirm nii olemise kui mitteolemise ees.

2. Kahe vahel

Lugedes Ciorani “Sündimise ebaõnnest” leidsin lõigu, mis mõtestas minu jaoks lahti selle pideva “surina” tunde – ärevus tuleneb pidevast kahe vahel olekust. Sellest mõttest tulenevalt ka magistritöö nimi “Kahe vahel”. Edasi arendades ja veidi muutes tema mõtet – inimene tunneb rahu vaid juhul kui tal on kas kõik või mitte midagi. Reeglina aga jääb inimese olek elus nende kahe vahele, teadmata, mis võib või ei või juhtuda,

³ Bourne, Edmund J. Ärevushäirete ja foobiaste käsiraamat. Tallinn, Pegasus, 2007; lk 20–22

⁴ *Ibid.*, lk 20

tulla, olla. Seepärast ongi inimestel kartused, muretsemised, kõhklused, mis on põhjustatud mingist kontrollimatust detailist sõltuvuses olemisest.⁵ Viimane on aga see, mis selle ärevuse loob (nt ma jään tööle hiljaks, kuna buss seisab ummikus ja mind seepärast ei edutata). Seega selle järgi on tegemist lõpmatu ringiga. Loomult ärevamad inimesed ei talu teadmatust, psühholoogias nimetatakse seda ebamäärasuse talumatuseks. Seega võib arvata, et tegelikult rahu, mis võiks tulla kõigest või mitte millestki, ei püsiks neil kaua. See ei käi muidugi kõigi kohta, on ka neid isikuid, kes lepivad vaevata teadmiseiga, et kõik ongi vahepealne ja ei vaja edasiminekuks kindlaid vastuseid/teadmisi.

Magistritöö loomingulises osas on kujutatud inimesi just selles kahe vahel olekus. Ebamäärasuses, kaoses ja korras korraga, pinges ning üksi, seespärases emotsionaalses segaduses. Arusaamatuses, pooleldi häbenedes. Ärevas rahu. Otsisin poose, mis oleksid äreveale isikuile omased – kramplikud ja ebaloomulikud (nt käteasendid laual). Vastandasin kontrollitud ja läbimaalitud pindu vabade ja juhuslikega. Väiksemaformaadilistel töödel kujutatavad on kas täielikult või osaliselt sulamas ja lagunemas taustaga ühte või on seda juba teinud, olles samamoodi maalitud ebamääraselt nagu on ärevus tundmusena. Valisin valdavalt sooja, tumeda koloriidi mitte sünguse või negatiivsuse võimendamiseks, vaid tasakaalustamiseks tööde sisulist poolt. Leian, et tumedus mõjub kaunilt, selles on rahu, mida ärevama loomusega inimene palju tunda ei saa.

Kokkuvõte

Magistritöö “Kahe vahel” loomingulise ja kirjaliku poole eesmärgiks on lahti seletada ja kujutada kahte negatiivse kõlaga tundmust – ärevust ja üksildust, ning näidata, et ebameeldiv, negatiivne tundmus pole ilmtingimata oma mõjult täielikult halb. Selleks, et mitte lasta neil oma elu üle võimust võtta, on tarvilik leppida kahe vahel olekuga, ebamäärasuse ja teadmatusega. Üksildus tundmusena on oma mõjult positiivne, seda

⁵ Cioran, Emil M 2012. Sündimise ebaõnnest. Tallin, Varrak, lk 15

siiski vaid juhul, kui inimene kontrollib oma olukorda täielikult. Kontrolli puudusel on tegemist negatiivse seisundiga, mis võib viia ärevuse või depressiooni süvenemiseni. Äreva loomuga inimene ilma oma tundeid/probleemi piisavalt verbaliseerimata, võib sattuda kontrollimatusse olukorda – üksildusse, kuna kaob võime (täielikult või osaliselt) teistega samastuda või tekib häbi, hirm teiste ees. Võib öelda, et ärevus ja üksildus on teineteisest tulenevad universaalsed tundmused. Maaliseeria kujutab inimesi säärases kahe vahel olekus, ebamäärasuses, nagu ärevus ja üksildus tundmustena on ning väljendab nende mitmetahulisust pingestatud pooside, vabalt maalitud ning kontrollitud pindade vastandamisega. Tume koloriit, milles on rahu, tasakaalustab tööde sisulist poolt ning loob äreva rahu keskkonna.

Kirjandus ja allikad

Bachmann, Talis, Maruste, Rait. Psühholoogia alused. 2. täiendatud trükk. Tallinn, Kirjastus Ilo, 2003; 211–212

Bourne, Edmund J. Ärevushäirete ja foobiate käsiraamat. 3. täiendatud trükk. Tallinn, Pegasus, 2007, 2012; 20–22

Cioran, Emil M. Sünnimise ebaõnnest. Tallinn, Varrak, 2012; 15

LISA 1 Loomingulise osa dokumentatsioon

Seeria "Kahe vahel":

190x150 cm, akrüül lõuendil, 2017

190x150 cm, akrüül lõuendil, 2017

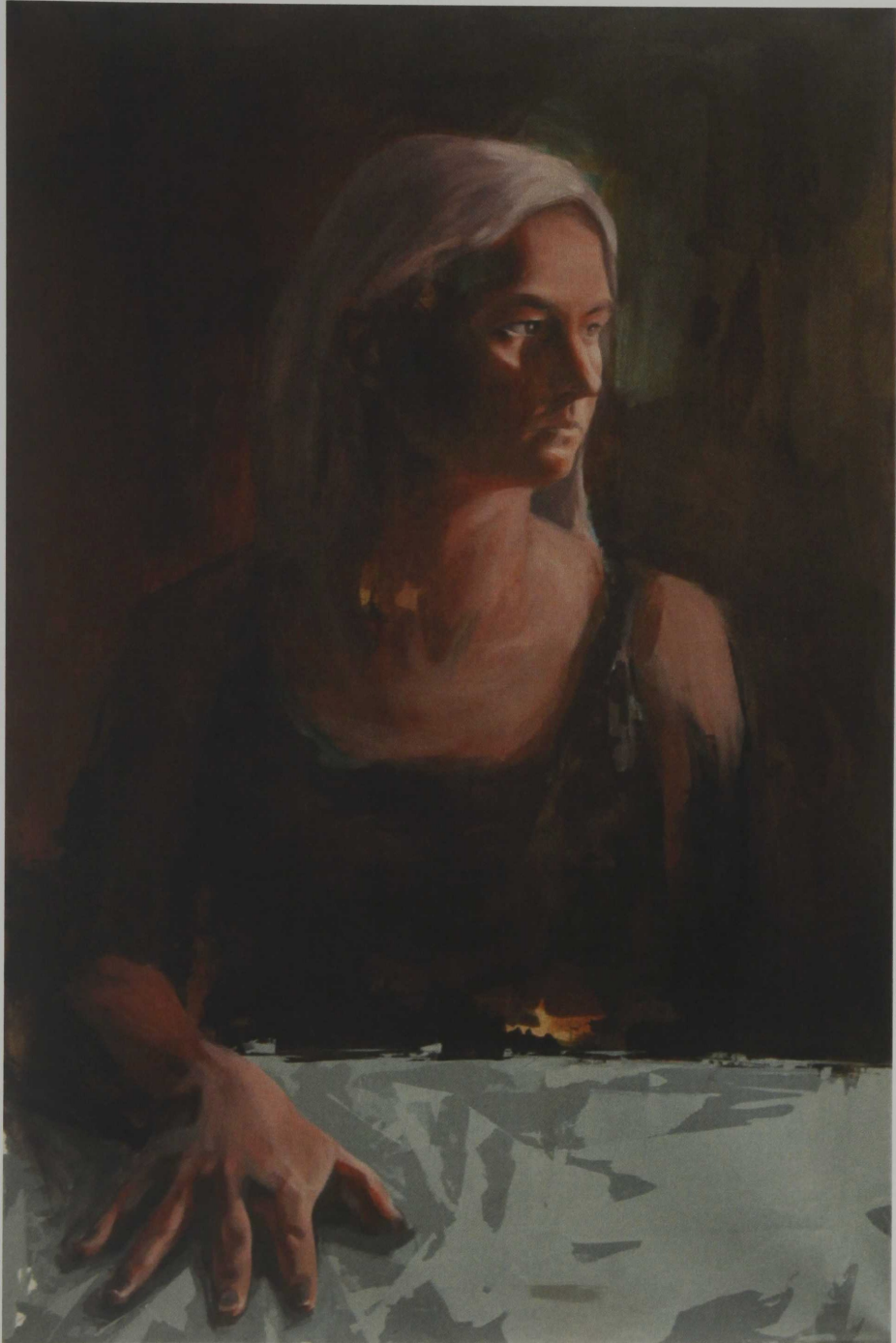
150x200 cm, akrüül, õli lõuendil, 2017

150x100 cm, akrüül lõuendil, 2017

150x100 cm, akrüül lõuendil, 2017

150x100 cm, akrüül lõuendil, 2017

150x100 cm, akrüül lõuendil, 2017

90x90 cm, akrüül lõuendil, 2017

90x90 cm, akrüül lõuendil, 2017

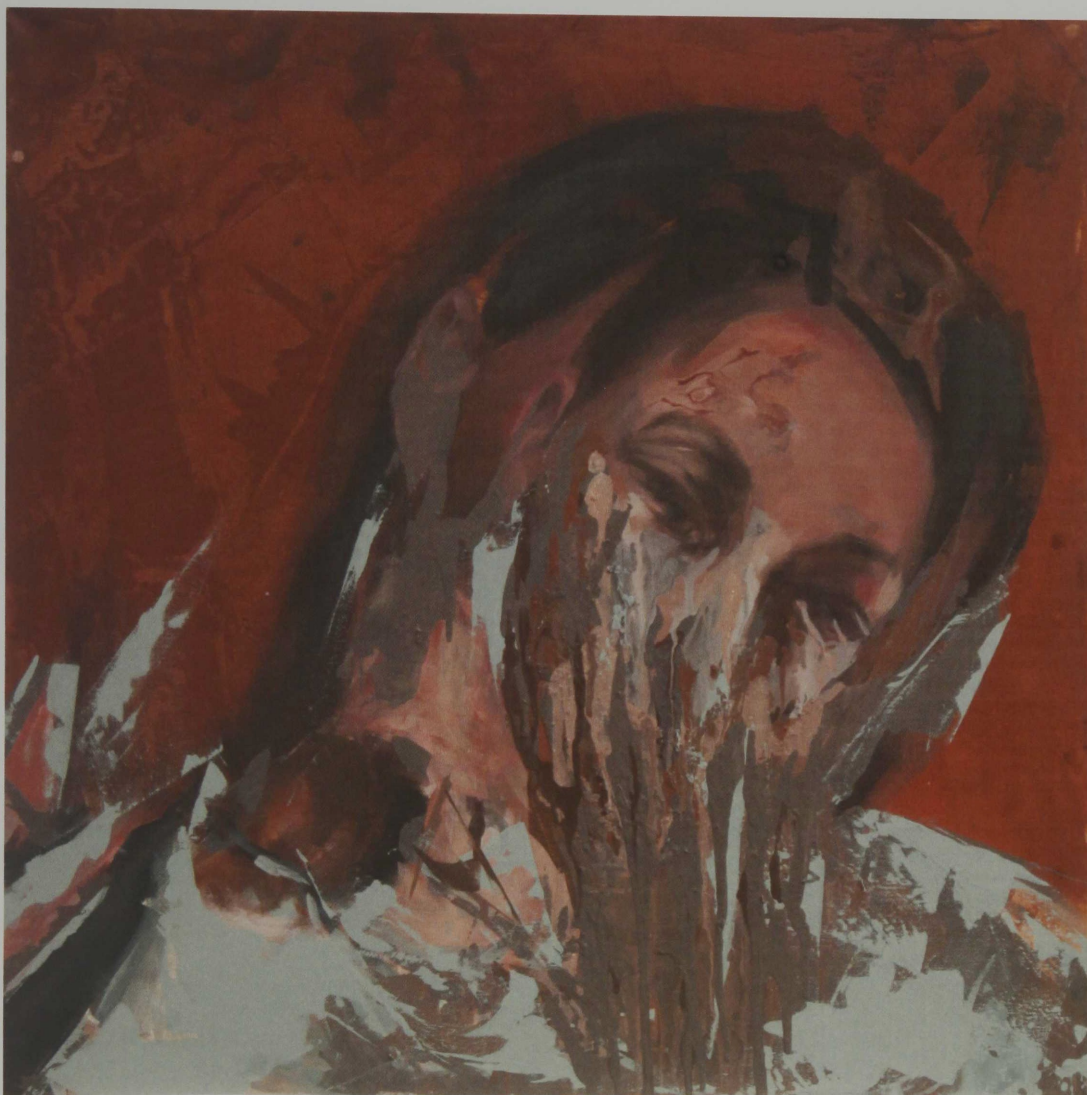
90x90 cm, akrüül lõuendil, 2017

90x90 cm, akriüül lõuendil, 2017

90x90 cm, akrüül lõuendil, 2017

90x90 cm, akrüül lõuendil, 2017

LISA 2 Curriculum Vitae

Siiri Jüris

Sündinud: 1992, Jõgeva

Haridus:

2015 – ... Tartu Ülikool, maalikunst, MA

2012 – 2015 Tartu Ülikool, maalikunst, BA

2008 – 2012 Tartu Kunstikool (dekoraator-stilist)

2010 Pohjois-Karjalan ammattiopisto Outokumpu (raadio- ja teletöö, 3D modelleerimine)

Auhinnad:

2010 Tartu Kunstikooli Kuldpiliats

Grupinäitused:

2017 (apr. – mai) “Just nüüd!/Right now!”, Pärnu Uue Kunsti Muuseum

2017 (jaan.) “Mälu/Memory”, Galerii Noorus

2016 (dets.) – 2017 (jaan.) Tartu kunsti aastanäitus, Tartu Kunstimaja

2016 (aug. – sept.) Tartu Kunstikool 65. näitus-oksjon, Galerii Noorus

2016 (mai – sept.) XXIII rahvusvaheline aktinäitus “Mees ja Naine: Tulnukad”, Pärnu Uue Kunsti Muuseum

2016 (apr. – mai) “Muutuv ja muutumatu”, Pärnu Uue Kunsti Muuseum

2016 (apr. – mai) Tartu noore kunsti oksjoni näitus (kevad), Tartu LMK

2015 (dets.) – 2016 (jaan.) Tartu kunsti aastanäitus, Tartu Kunstimaja

2015 (juuni) TÜ maali osakonna lõputööde näitus, Tartu Kunstimaja

2015 (apr. – mai) “Illusioon”, Pärnu Linnagalerii

2015 (mar. – mai) “Järjepidevus ja uudsus”, Pärnu Uue Kunsti Muuseum

2014 (apr. – mai) “Luba ma maalin sind” (koos Alisa Vasinaga),

Vanemuise suure maja publikugalerii

2012 (aug.) “Ma nägin und” (Kuldar Leementi ja Katrin Kelpmaniga), Tasku□

Muu:

2013 (sept.) Animeeritud muusikavideo bändile Almost Natural, lugu “Survive”

Töid on erakogudes Eestis, Soomes ja Prantsusmaal.